

Földrajz

Célok és feladatok

A *földrajzoktatás* megismerteti a tanulókat a szűkebb és tágabb környezet természeti és társadalmi-gazdasági, valamint környezeti jellemzőivel, folyamataival, a környezetben való tájékozódást, eligazodást segítő alapvető eszközökkel és módszerekkel. Vizsgálódásának középpontjában a földrajztudomány, valamint a társföldtudományok (geológia, meteorológia, geofizika, planetológia) által feltárt természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti folyamatok, jelenségek, azok kölcsönhatásai, illetve napjaink gazdasági, környezeti eseményei állnak, lokális, regionális és globális szinten egyaránt, különös tekintettel a fenntarthatóságra.

A *földrajzi* tartalmak feldolgozása során fejlődik a tanulók földrajzi-környezeti gondolkodása, helyi, regionális és globális szemlélete. Megértik, hogy a természet egységes egész, a Föld egységes, de állandóan változó rendszer, amelyben az ember természeti és társadalmi lényként él, és ez megköveteli az erőforrásokkal való ésszerű gazdálkodást. A műveltségi terület minden jelenséget és folyamatot tér- és időbeli változásában, folytonos átalakulásában mutat be, megláttatva azok okait és lehetséges következményeit. Így fokozatosan kialakulhat a tanulók felelős magatartása a szűkebb és a tágabb természeti, illetve társadalmi környezet iránt. A globalizálódó gazdasági, társadalmi és környezeti folyamatok értékelésével lehetővé válik, hogy a tanulók megismerjék az emberiség egész bolygónkra kiterjedő természetátalakító tevékenységét, az ebből fakadó, szintén világméretű természeti és társadalmi problémákat úgy, hogy egyben használható támpontokat kapjanak e problémák megoldásainak következő évtizedekben várható irányaihoz is.

A tartalmi elemek feldolgozása a szűkebb és tágabb környezetünkről megszerzett ismeretek bővítése mellett nagymértékben hozzájárul *a tanulók képességeinek fejlődéséhez*. A különféle szóbeli és írásbeli ismeretközvetítő, illetve értékelési módszerek alkalmazásával segíti az anyanyelvi kommunikáció fejlődését. Az Európai Unió, valamint a távoli országok természeti és társadalmi-gazdasági sajátosságainak bemutatásával hozzájárul az eltérő kultúrák megismerése iránti igény, a nyitott és befogadó magatartás, illetve szemléletmód kialakulásához. Mindezt úgy valósítja meg, hogy közben elősegíti a természeti és a kulturális értékek iránti tisztelet, illetve a következő nemzedékek számára történő megőrzésük iránti igény kialakulását. Ezzel hozzájárul a felelős és tudatos környezeti magatartás, a jövő generáció érdekeit is szem előtt tartó gondolkodás fejlődéséhez. A más anyanyelvű országok és kultúrák megismerése elősegítheti a tanulóknál az adott célnyelven történő kommunikáció igényének kialakulását, ez pedig megkönnyítheti az idegen nyelvi kommunikáció fejlődését.

A természeti, a társadalmi-gazdasági és a környezeti folyamatokban megfigyelhető kölcsönhatások feltárásával a földrajzoktatás hozzájárul a természettudományi szemlélet és gondolkodásmód kialakulásához. Szüntelenül változó és globalizálódó világunk természeti, környezeti és társadalmi-gazdasági folyamatainak megismeréséhez és megértéséhez elengedhetetlen a folyamatos tájékozódás és információszerzés, valamint a nyitott gondolkodás. Ezért a tartalmi elemek elsajátítása elképzelhetetlen a tanulók egyre önállóbbá váló információszerző tevékenysége nélkül. Így a tanítási-tanulási folyamatban nagy hangsúlyt kap az információszerzés és -feldolgozás képességének fejlesztése, különös tekintettel a digitális világ nyújtotta lehetőségek felhasználására. A tanítási-tanulási folyamat kiemelt célja a folyamatos önképzés iránti igény, valamint az élethosszig tartó tanulás képességének kialakítása. Hazánk és a világ társadalom-földrajzi jellemzőinek bemutatásával a műveltségi terület elősegíti a szociális és állampolgári kompetencia fejlődését. Napjaink társadalmi-gazdasági folyamatainak megismertetése nagymértékben hozzájárul ahhoz, hogy a tanulók a gazdasági élet eseményeiben eligazodó aktív, kreatív, rugalmas és vállalkozóképes állampolgárrá válhassanak.

A tantárgy komplex ismeretanyaga révén segíti a tanulók pályaválasztását, eligazodását a munka világában, illetve felkészíti őket a szakirányú felsőfokú tanulmányokra. Hozzájárul ahhoz, hogy az iskolából kilépő diákok képesek legyenek felelős döntéshozatalra az állampolgári szerep gyakorlása során.

Az egyes tartalmi egységek végén található fogalmak, illetve topográfiai követelmények az általános iskolában elsajátított tananyagra épülnek, és feltételezik azok ismeretét, az ott megnevezettek közül csak a középiskolai tananyag feldolgozása szempontjából meghatározó jelentőségű fogalmakat ismételtük meg. Ezek újbóli felsorolása a fogalmak – a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő – tartalmi-szemléleti elmélyítésére utal.

A tantárgy nevelési és fejlesztési célrendszere megvalósításának iskolai keretei:

Minden osztályban heti 2 órában van földrajz.

A tantárgy órakerete

<i>Évfolyam</i>	<i>Heti órakeret</i>	<i>Évi órakeret</i>	<i>Kerettantervi órakeret</i>	<i>Helyi tervezésű órakeret</i>	<i>Emelt szintű érettségi felkészítés heti órakerete</i>	<i>Emelt szintű érettségi felkészítés éves órakerete</i>
9.	2	72	66	6	0	0
10.	2	72	63	9	0	0
11.	0	0	0	0	2	72
12.	0	0	0	0	2	62

A tantárgy helyi tantervében a kerettanterv kiegészítésére biztosított órakeret

9. évfolyam:			
Tematikai egység rövid címe	Kerettantervi óraszám	Helyi többlet-óraszám (±)	Témakör összidőkerete
1. A Föld kozmikus környezete	7	1	8
2. A földi tér ábrázolása	6	1	7
3. A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	13	1	14
4. A légkör földrajza	11	1	12
5. A vízburok földrajza	11	1	12
6. A földrajzi övezetesség	12	0	12
7. Társadalmi folyamatok a 21. század elején	6	1	7
Évfolyam összesen	66	6	72

10. évfolyam:			
Tematikai egység rövid címe	Kerettantervi óraszám	Helyi többlet-óraszám (±)	Témakör összidőkerete
1. A világgazdaság jellemző folyamatai	11	0	11
2. Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	14	2	16
3. A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában	14	2	16
4. Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	14	2	16
5. Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	10	3	13
Évfolyam összesen	63	9	72

Az óraszámok tanévenkénti óraszámokat jelentenek.

9. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A Föld kozmikus környezete	Órakeret 8 óra
Előzetes tudás	A Föld mint égitest jellemzői. A Föld mozgásai és azok következményei (napszakok, évszakok váltakozása, időszámítás). Alapvető tájékozottság a térbeli és az időbeli nagyságrendekben.	

<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>A modellhasználat fejlesztése a Naprendszer keletkezéséről és felépítéséről alkotott elképzelések tudománytörténeti jelentőségének megértésén keresztül. A csillagászati térben való tájékozódási képesség fejlesztése, helyes elképzelés kialakítása a csillagászati adatok (távolságok) nagyságrendjéről. Az elvont gondolkodás fejlesztése az egyedi és közös jellemzők felismertetésével a Föld és kőbolygó szomszédainak példáján. A rendszerfogalom fejlesztése a Naprendszer felépítésében megfigyelhető törvényszerűségek felismerésével. A Föld mozgásaiból adódó jelenségek törvényszerűségeinek felismertetése, bolygónk életére gyakorolt hatásának megértetése. A tudományos és az áltudományos elméletek közötti különbség megvilágítása az asztrológia (csillagjóslás) példáján.</p>
<p>Ismeretek/fejlesztési követelmények</p>	<p>Kapcsolódási pontok</p>
<p>A csillagászati ismeretek fejlődése. A geo- és a heliocentrikus világkép, a bolygómozgás törvényszerűségei. A csillagképek látszólagosságának megértése, néhány ismertebb csillagkép mitológiai eredettörténetének ismerete. A Világegyetem. A Világegyetem (Univerzum), a Tejútrendszer (Galaxis) és a Naprendszer kapcsolata és méretei. A Világegyetem keletkezésével kapcsolatos legfontosabb elméletek bemutatása. A csillagfejlődés áttekintése. A Naprendszeren kívüli bolygók (exobolygók) kutatásának új eredményei. A Naprendszer tagjai, felépítésének törvényszerűségei, az égitestek osztályozása. A Nap mint csillag szerkezete, jellemző folyamatainak bemutatása. A naptevékenység földi hatásai példák alapján. A Föld-típusú (közet-) és a Jupiter-típusú (gáz-) bolygók jellemzőinek összehasonlítása, a törpebolygó mint égitesttípus magyarázata, kisbolygók, üstökösök, meteorok, meteoritok jellemzése. Az űrkutatás szerepe a Naprendszer megismerésében. Az űrkutatás legfontosabb mérföldköveinek és eszközeinek, űrkutatás magyar vonatkozású eredményeinek megismerése. A műholdak gyakorlati jelentőségének példái. A Föld mint égitest. A tengely körüli forgás és Nap körüli keringés következményeinek összekapcsolása az ember életére gyakorolt hatásokkal. A periodikusan ismétlődő jelenségek és az időszámítás összekapcsolása, a helyi és a zónaidő megkülönböztetése, gyakorlat jelentőségük belátása, alkalmazása egyszerű számítások során. A Vénusz, a Mars és a Föld felszíni és légköri folyamatainak összehasonlítása. A Hold. Jellemzése; mozgásai földi hatásainak, a holdfázisok és a fogyatkozások kialakulásának magyarázata. a holdkutatás eredményeinek bemutatása internetről gyűjtött információk alapján. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül egy óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az ó- és a középkor tudományos gondolkodása.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> mitológia.</p> <p><i>Fizika:</i> a bolygómozgás törvényei, a tömegvonzás törvénye, forgómozgás, viszonyítási rendszer, a csillagok energiatermelése, elektromágneses sugárzás, részecskesugárzás, nyomás, hőmérséklet, erő-ellenerő, űrkutatás.</p> <p><i>Kémia:</i> hidrogén, hélium, gázok.</p> <p><i>Matematika:</i> logika, matematikai eszközhasználat.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> az élet fogalma, fotoszintézis.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világegyetem, Tejútrendszer, Naprendszer, csillagászati egység, kőzetbolygó (Föld-típusú bolygó), gázbolygó (Jupiter-típusú bolygó), tengely körüli forgás, keringés, földrajzi koordináta-rendszer, helyi és zónaidő, holdfázis, nap- és holdfogyatkozás, űrállomás.
------------------------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A földi tér ábrázolása	Órakeret 7 óra
Előzetes tudás	A térkép és a földgömb fogalma, ábrázolása és méretaránya. Szemléleti térképolvasás. A földrajzi fókuszok elemeinek használata, tájékozódás a fókuszok segítségével.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A logikai térképolvasás képességének kialakítása; gyakorlottság kialakítása különböző típusú térképek információforrásként való használatában (közölt információk felismerése, értelmezése, felhasználása). A modern technikai rendszerek szerepének bemutatása a Föld megismerésében és gyakorlati célok megvalósításában.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>A térkép</i> A térképkészítés fejlődése, a modern térképkészítés elvei. A földrajzi fókuszok értelmezése és használata; a vetület fogalma, a legelterjedtebb vetület-típusok és jellemzőik összehasonlítása, alkalmazhatóságuk korlátai. A térképek csoportosítása méretarány és tartalom alapján; a domborzat háromdimenziós ábrázolásának lehetőségei. Térkép-vázlatok és egyszerű keresztmetszeti ábrák készítése.</p> <p><i>Tájékozódás a térképen és a térképpel</i> Távolság- és magasságmeghatározási és a méretarányhoz kapcsolódó számítási feladatok megoldása különböző méretarányú térképeken. Tájékozódási, számítási feladatok megoldása a fókuszok használatával. A terepi tájékozódás eszközei és gyakorlata, a térképi ismeretek alkalmazása mindennapi tájékozódási helyzetekben.</p> <p><i>Távérzékelés és térinformatika</i> A műholdak csoportosítása pályatípus és feladat alapján, földmegfigyelő műhold-családok; a műholdfelvételek típusai és alkalmazásuk lehetőségei, földi képződmények, jelenségek azonosítása műholdfelvételeken. A GPS működési elve és jelentősége; a földrajzi információs rendszer (GIS) fogalma, jelentőségének igazolása mai térbeli adatbázisok példán. Példák gyűjtése a digitális térképi alkalmazások, illetve térinformatikai rendszerek mindennapi életben való sokoldalú</p>		<p><i>Matematika:</i> arányszámítás, mértékegységek.</p> <p><i>Informatika:</i> adat, információ, adatbázis, digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Fizika:</i> elektromágneses sugárzás, űrkutatás, mesterséges égitestek.</p>

<p>felhasználhatóságára (pl. veszély előrejelzése, környezet károsodásának felismerése).</p> <p><i>A szabadon felhasználható órakereten belül egy óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Vetület, vetülettípus, jelrendszer, topográfiai és tematikus térkép, kis-, közepes- és nagy méretarányú térkép, abszolút és relatív magasság, szintvonal, helymeghatározás, távérzékelés.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A Föld mint kőzetbolygó szerkezete és folyamatai	Órakeret 14 óra
Előzetes tudás	A Föld alakja, felépítésének egyszerű modellje. A szárazföldek és az óceánok elhelyezkedése. Elemi tájékozottság a földtörténet időrendjéről. Az alapvető domborzati és felszínformák felismerése, jellemzőik ismerete. A leggyakoribb hazai üledékes és vulkáni kőzetek.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A kőzetbolygó mint összetett, törvényszerűségek alapján változó rendszer bemutatása. Az oksági gondolkodás erősítése anyagok különböző körülmények közötti eltérő fizikai viselkedésének bemutatásával. Helyes időképzet kialakítása időnagyságrendek összevetése, az események sorrendiségének felismerése révén. A környezet iránti felelősségérzet növelése az ásványkincs-készletek véges hasznosíthatóságának példáján. Olyan képesség és szemlélet kialakítása, amely a pozitív hatások, a lehetséges környezeti kockázatok és az egymással ütköző érdekek felismerésére révén hozzájárul, a tanultakat felhasználni képes, megalapozott érvelés iránti igény kialakulásához.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p>A kőzetbolygó gömbhéjainak szerkezete és ásványtani összetétele. A belső gömbhéjak fizikai jellemzői; a tulajdonságok változásában megfigyelhető törvényszerűségek megfogalmazása.</p> <p>Az egyes gömbhéjak fő geokémiai és ásványtani jellemzői.</p> <p>A kőzetlemezek és mozgásaik következményei.</p> <p>A kontinentális és az óceáni kőzetlemezek felépítésének és legfontosabb tulajdonságainak összehasonlítása.</p> <p>A közeledő, a távolodó és az elcsúszó kőzetlemez-szegélyek jellemző folyamatainak és következményeinek leírása konkrét példák alapján; folyamatábrák elemzése és készítése.</p> <p>A földrengésveszélyes térségek elhelyezkedésének törvényszerűségei; a földrengések következményei, a cunami. A földrengések előrejelzésének lehetőségei és korlátai; a károk mérséklésének lehetőségei példák alapján, a társadalom felelős alkalmazkodása a földrengésveszélyes zónákban; a nemzetközi segítségnyújtás szerepének bemutatása konkrét példa alapján.</p> <p>A felszín alatti és a felszíni magmatizmus jellemzőinek bemutatása; a vulkánosság típusai, összefüggésük a kőzetlemez-szegélytípusokkal; magyarázó ábrák elemzése. Az ütköző kőzetlemez-szegélyek mentén</p>		<p><i>Kémia:</i> szerves és szervetlen vegyületek, keverék, ötvözet, ásványok, kőszén, szénhidrogén, halmazállapotok.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> élő anyag, evolúció, rendszertan.</p> <p><i>Matematika:</i> térbeli mozgások elképzelése időegységek, időtartammérés.</p> <p><i>Fizika:</i> úszás, sűrűség, nyomás, hőmérséklet, erőhatások, szilárd testek</p>

<p>lejátszódó folyamatok összehasonlítása. Mélytengeri árok, peremi medence, üledékfelhalmozódás, szigetív, hegységképződés (orogenezis).</p> <p>A geológiai (belső) és a földrajzi (külső) erők felszínformáló munkájának kapcsolata, szerepük bemutatása kontinentális és óceáni példák alapján.</p> <p><i>Ásványkincsek</i></p> <p>A legfontosabb közetalkotó ásványok felismerése, elkülönítése; a kőzetek csoportosítása, az egyes kőzetcsoportokhoz tartozó főbb kőzettípusok jellemzése; kőzetvizsgálat, kőzetfelismerés.</p> <p>A kőzetek hasznosításának bemutatása példák alapján: közvetlen (pl. terméskő) és átalakítást követő használat (pl. cement, cserép).</p> <p>Ércek és más hasznosítható ásványegyüttesek: példák gyakori ércásványokra, felismerésük, elkülönítésük; magmás és üledékes ércképződés; az ércek gazdasági hasznosításának bemutatása példák alapján.</p> <p>Fosszilis energiahordozók: a kőszén és a szénhidrogének keletkezésének folyamata, gazdasági jelentőségük változása.</p> <p>A bányászatból, a szilárd földfelszín megbontásából eredő környezeti problémák.</p> <p>A nagy tömegű kőzetátalakítás (pl. cementgyártás) és a fenntarthatóság kapcsolatának szemléltetése; az építkezés, ércbányászat, fosszilis energiahordozók kitermelésének és felhasználásnak környezeti következményei információgyűjtés és feldolgozás alapján.</p> <p>A károkozás mérséklésének lehetőségei, a rekultiváció bemutatása példákban.</p> <p><i>A talaj</i></p> <p>A talaj mint a legösszetettebb és a társadalmi-gazdasági folyamatok miatt legsérülékenyebb környezeti képződmény jellemzése; a talajképződés folyamatának, összefüggéseinek bemutatása.</p> <p>A talaj szerkezete, szintjeinek jellemzői; az elterjedt zonális és azonális talajok jellemzése a kialakításában szerepet játszó tényezők bemutatásával.</p> <p>Példák megnevezése a fenntarthatóság és a talaj kapcsolatára különböző éghajlati övekben; a talaj környezeti hatásjelző szerepének és a talajpusztulás mérséklési lehetőségeinek bemutatása példák alapján.</p> <p><i>Földtörténet</i></p> <p>A kormeghatározás módszerei, a módszerek szerepének összehasonlítása.</p> <p>A földtörténeti időskála elemzése; eon, idő, időszak, kor időegységek rendszere.</p> <p>A Föld belső és felszíni fejlődésének legfontosabb eseményei, azok nyomai bolygónkon; az élet elterjedésének legfontosabb lépcsői, az élet visszahatása a földrajzi, és ezen keresztül a geológiai folyamatokra, a környezet változásának mérőföldkövei; konkrét</p>	<p>fizikai változásai, hullámterjedés.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegelemek időrendjének felismerése.</p> <p><i>Etika:</i> az erőforrásokkal való etikus gazdálkodás, egyéni és társadalmi érdek.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p>
---	---

példák megnevezése, területi előfordulásuk bemutatása. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül egy óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Geoszféra, földköpeny, asztenoszféra, geotermikus gradiens, kőzetlemez-mozgás, hegységképződés, földrengés, vulkanizmus, szerkezeti mozgás; kőzetalkotó ásvány, magmás, üledékes és átalakult kőzet, ércásvány, ércképződés, agyagásvány, geokémiai körforgás; nagyszerkezeti elem, domborzati forma, rekultiváció; kormeghatározás, földtörténeti eon, idő, időszak, kor.
Topográfiai ismeretek	Gondwana, Pangea, Tethys. Ösföldek (pajzsok) tanult példái. A Kaledóniai-, a Variszkuszi-, a Pacifikus-, az Eurázsiai-hegységrendszer tanult tagjai. Fuji, Vezúv, Etna, Hawaii-szigetek, Teleki-vulkán, Mt. Pelée, Mount St. Helens.

	A légkör földrajza	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Időjárási elemek és jelenségek felismerése. A felmelegedés, a víz körforgása és halmazállapot-változásai. Az időjárási elemek térbeli és időbeli változásai. A Föld gömb alakjának következményei, az éghajlati övezetesség kialakulásának okai, az egyes éghajlatok előfordulásának területi példái. Éghajlati diagram.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az oksági gondolkodás fejlesztése a légköri folyamatokat alakító tényezők közötti kölcsönhatások alapján. A légkör mint rendszer folyamatainak a Föld egészére gyakorolt hatásának bemutatása. Igény és képesség kialakítása a tevékeny, felelős környezeti magatartásra az emberi tevékenység légköri folyamatokra gyakorolt hatásainak bemutatásával, a személyes felelősség és cselekvés szükségességének felismertetésével. A lokális és a globális kapcsolatának beláttatása a helyi károsító folyamatok globális veszélyforrásokká válásának példáján. Az időjárás okozta veszélyhelyzetek felismertetése, a helyes és mások iránt is felelős cselekvés képességének kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>A légkör anyagai és szerkezete</i> A légkört felépítő anyagok csoportosítása, az egyes anyagok légköri folyamatokban betöltött szerepének megismerése. A légkör tartományainak jellemzése, jellemzőik összehasonlítása, szerepük értékelése a földi élet és a gazdaság szempontjából.</p> <p><i>A levegő felmelegedése</i> A levegő felmelegedésének folyamata, törvényszerűségei; folyamatára elemzése, hőmérséklet változásához kapcsolódó egyszerű számítási feladatok megoldása. A felmelegedést meghatározó és módosító tényezők, hatásuk gazdasági-energetikai hasznosíthatóságának példái.</p>		<p><i>Kémia:</i> gázok jellemzői, gáztörvények, a víz tulajdonságai, kémhatás, kémiai egyenletek, légnyomás, hőmérséklet, áramlások, savas eső.</p> <p><i>Fizika:</i> gáztörvények, kicsapódás, légnyomás, hőmérséklet, sűrűség, áramlások, sebesség, üvegházhatás.</p>

A felhő- és csapadékképződés

A felhő- és csapadékképződés feltételei, összefüggései, a folyamat bemutatása.

A levegő nedvességtartalmához és a csapadékképződéshez kapcsolódó számítási feladatok megoldása.

A talaj menti és a hulló csapadékok típusainak jellemzése, a csapadék gazdasági jelentőségének ismertetése példákkal.

A levegő mozgása

A légnyomás változásában szerepet játszó tényezők megnevezése; a légnyomás és a szél kialakulásának összefüggései.

A nagy földi légkörzés rendszerének bemutatása; a szélrendszerek jellemzése.

A monszun szélrendszer kialakulásában szerepet játszó tényezők bemutatása, a mérséklet és a forró övezeti monszun összehasonlítása; a jellegzetes helyi szelek és a mindennapi életre gyakorolt hatásuk bemutatása példák alapján.

A ciklon és az anticiklon összehasonlítása, az időjárás alakításában betöltött szerepük igazolása.

Időjárás, időjárási frontok

Az időjárás és a mindennapi élet kapcsolatának bemutatása.

Szöveges és képi időjárás-előrejelzés értelmezése; következtetés levonása időjárási adatokból.

A hideg és a meleg front összehasonlítása, jellemző folyamataik bemutatása, példák a mindennapi életet befolyásoló szerepükre.

Felkészülés az időjárás okozta veszélyhelyzetekre, a helyes és másokért is felelős magatartás kialakítása.

A szél és a csapadék felszínformáló tevékenysége

A felszínformáló tevékenységet befolyásoló tényezők összegyűjtése; a pusztító és építő tevékenység által létrehozott jellemzői formák felismerése.

A szél és a csapadék felszínformáló tevékenységének gazdasági következményei.

A légszennyezés következményei

A legnagyobb légszennyező források megnevezése; a szennyeződés élettani, gazdasági stb. következményeinek bemutatása példák alapján.

Az egyén lehetőségeinek és felelőségének feltárása a károsítás mérséklésében, a légköri folyamatok egyensúlyának megőrzésében.

Aktuális légszennyezési információk gyűjtése és feldolgozása.

A szabadon felhasználható órakereten belül egy óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.

Biológia-egészségtan:

légzés, keringés, légúti betegségek, allergia.

Matematika:

százalékszámítás, matematikai eszköztudás alkalmazása.

Informatika: digitális

információforrások használata, informatikai eszközök használata.

Etika: az egyéni felelősség

felismerése, felelős viselkedés.

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Állandó, változó és erősen változó gáz; troposzféra, sztratoszféra; üvegházhatás, a hőmérséklet napi és éves járása, izoterma, izobár, hőmérsékleti egyenlítő, fónszél, harmatpont, relatív páratartalom, felhőtípusok, talaj menti csapadék, hulló csapadék; időjárás- előrejelzés, kibocsátás, szállítás, leülepedés, ózonréteg ritkulása (elvékonyodása), globális felmelegedés, savas csapadék, a szél pusztító és építő munkája, erózió.
------------------------------------	---

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A vízburok földrajza	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az óceánok és a jelentősebb tengerek elhelyezkedése. A folyók felszínformáló munkájának jellemzői példái, az árvíz. A tavak jellemzői. Hazánk legnagyobb folyói és tavai. Az egyes kontinensek legjelentősebb folyói, tavai. Talajvíz, hévíz fogalma, hazai előfordulásuk példái. Vízszenyezés.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A vízburokban lezajló folyamatok társadalmi-gazdasági következményeinek felismertetése. Oksági gondolkodás fejlesztése a növekvő termelés és fogyasztás által a vízburokban bekövetkezett változások, az emberiség további sorsát is befolyásoló hatások megláttatásával. A személyes felelősség és cselekvés szükségességének, lehetőségeinek felismertetése, a felelős környezeti magatartás iránti igény kialakítása. A környezeti szemlélet fejlesztése a lokális károsító folyamatok kölcsönhatások révén megvalósuló globális veszélyforrásokká válásának, valamint az egészséges ivóvíz biztosításának egyre nagyobb nehézségei miatt elengedhetetlen ésszerű, takarékos vízfelhasználás beláttatásával. A vízburok folyamatai által okozott veszélyhelyzetek felismertetése és a helyes, mások iránt is felelős cselekvés képességének kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>A vízburok tulajdonságai és mozgásai</i> A vízburok tagolódása, az elemek kapcsolódásának, egymáshoz való viszonyának megértése (világtenger, óceánok, tengerek); a tengerek típusainak, jellemzőinek bemutatása példák alapján. A sós és az édes víz eltérő tulajdonságai, következményeinek bemutatása. A tengervíz sótartalmát befolyásoló tényezők földrajzi összefüggéseinek értelmezése. A hullámzás kialakulása és jellemzői, kapcsolata a parttípusokkal. A tengeráramlást kialakító tényezők összefüggéseinek bemutatása; a hideg és a meleg tengeráramlások példái; a tengeráramlás éghajlatmódosító szerepének bemutatása példákban. A tengerjárást kialakító tényezők összefüggései, a jelenség kapcsolata a torkolatípusokkal.</p> <p><i>A felszín alatti vizek</i> A felszín alatti vizek típusai, kialakulásuk folyamatának, összefüggéseinek bemutatása. Az egyes víztípusok jellemzése, gazdasági jelentőségük megismertetése példák alapján; veszélyeztetettségük okainak és következményeinek feltárása.</p>		<p><i>Kémia:</i> víz, oldatok, oldódás, szénsav, nitrátok.</p> <p><i>Fizika:</i> nyomás, áramlások, tömegvonzás, energia.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> eutrofizáció, vízi életközösségek.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> az erőforrásokkal való etikus gazdálkodás, egyéni és társadalmi érdek,</p>

<p><i>A felszíni vizek</i> A vízgyűjtő terület, a vízállás, a vízjárás és a vízhozam összefüggéseinek felismerése. A tómedencék kialakulásának típusai példák alapján; a tavak pusztulásához vezető folyamatok, illetve azok összefüggéseinek bemutatása.</p> <p><i>A víz és a jég felszínformáló munkája</i> A tenger és a folyóvíz felszínformáló munkáját befolyásoló tényezők megismerése; épülő és pusztuló tengerpartok jellemzése; a folyók építő és pusztító munkája következményeinek bemutatása, felszínformálási összefüggéseinek megismerése. A belföldi és a magashegységi jég felszínformáló munkájának összevetése, jellemzése. Jellemző felszínformák felismerése képeken, következtetés kialakulási folyamatra.</p> <p><i>A karsztosodás</i> A karsztosodás folyamatának bemutatása, a tényezők közötti összefüggések felismerése. A felszíni és felszín alatti karsztformák jellemzése; a jellemző felszínformák felismerése képeken, terepen, következtetés a kialakulás folyamatára.</p> <p><i>A vízburok mint gazdasági erőforrás</i> A vízgazdálkodás feladatainak értelmezése; az ár- és belvízvédelem szerepének bemutatása hazai példákon; a veszélyhelyzetek kialakulásához vezető folyamatok megismerése; helyes és felelős magatartás veszélyhelyzetekben. A gazdaság vízigénye: kommunális és ipari vízellátás, öntözés, a vízenergia hasznosításának lehetőségei és korlátai. A vízi szállítás jellemzői; a víz mint idegenforgalmi tényező bemutatása hazai és nemzetközi példákon.</p> <p><i>A vízburok környezeti problémái</i> A legnagyobb szennyező források megnevezése; a szennyeződés élettani, gazdasági stb. következményeinek bemutatása példák alapján; az egyén lehetőségeinek és felelősségének feltárása a károsítás mérséklésében, a vízburok egyensúlyának megőrzésében. Az öntözés okozta környezeti problémák bemutatása. Az ivóvíz-biztosítás nehézségeinek és következményeinek, a vízzel való takarékoság lehetőségeinek megismerése információgyűjtés és feldolgozás alapján. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül egy óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	<p>az egyéni felelősség felismerése, önkéntes segítőmunka.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Világtenger, beltenger, peremtenger, fajhó, talajvíz, belvíz, rétegvíz, hévíz, vízrendszer, fertő, mocsár, láp, eutrofizáció, lefolyástalan terület, épülő tengerpart, pusztuló tengerpart, szakaszjelleg, gleccser, moréna, karsztjelenség, karsztforma.</p>

Topográfiai ismeretek	Az óceánok és tengerek, tavak, folyók tanult példái. Karib (Antilla)-tenger, Csád-tó, Niger, Tanganyika-tó, Szt. Lőrinc-folyó; Eufrátesz, Holt-tenger, Jenyiszej, Léna, Ebro, Elba, Fekete-tenger, Rajna, Genfi-tó, Gyilkos-tó, Odera, Olt, Szent Anna-tó, Vág, Visztula, Bodrog, Hernád, Mura, Szamos, Száva, szegedi Fehér-tó, Szelidi-tó. Golf-, Észak-atlanti-, Labrador-, Humboldt-, Oja-shio-, Kuro-shio-áramlás.
------------------------------	--

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A földrajzi övezetesség	Órakeret 12 óra
Előzetes tudás	Az éghajlat és az időjárás fogalma, az éghajlati elemek felismerése. Az egyes kontinensek tipikus éghajlatainak és Magyarország éghajlatának jellemzői. Az éghajlati elemek, az éghajlatot alakító és módosító tényezők szerepe. Éghajlati diagram olvasása. Az éghajlati övezetesség okai. A földrajzi övezetek egyedi jellemzői, az övezetekhez kötődő tipikus tájak.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	Az oksági gondolkodás fejlesztése a földrajzi övezetességet kialakító tényezők közötti ok-okozati kapcsolatrendszerek megértésével, az éghajlat más földrajzi tényezők alakításában meghatározó jelentőségének, a természeti adottságok és a mezőgazdasági tevékenység közötti, az éghajlat és a táplálkozás, a napi életvitel közötti összefüggések felismertetésével. A rendszerszemlélet fejlesztése a földrajzi övezetesség elemeinek megismerése során. Annak megértése, hogy az egyes elemekben bekövetkező változások az egész bolygónkra kiterjedő övezetesség rendszerének megbomlásához is vezethetnek és átalakíthatják, illetve létében veszélyeztethetik az egyes társadalmak életterét.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>A szoláris és a valódi éghajlati övezetesség</i> A szoláris éghajlati övezetesség kialakulása törvényszerűségeinek, a valódi éghajlati övezetességgel való kapcsolatának, az övezetességet kialakító és módosító tényezők szerepének értelmezése, összefüggéseinek feltárása. Az övezetesség rendszerének megerősítése; az éghajlati és a földrajzi övezetesség közötti különbség indoklása. A talajtípusok övezetes elrendeződésének bemutatása, az egyes övezetekhez kapcsolódó meghatározó zonális talajtípusok jellemzése.</p> <p><i>A forró, a mérsékelt és a hideg földrajzi övezet</i> Az övezetek kialakulása, elrendeződése, az ebben rejlő törvényszerűségek és összefüggések feltárása; az övezetek tagolódásának törvényszerűségei. Az éghajlati jellemzők változásában megfigyelhető törvényszerűségek feltárása, más elemekkel való összefüggéseinek bemutatása. A természetföldrajzi adottságok és az életmód, illetve gazdálkodás kapcsolatának bemutatása; az összefüggések, ok-okozati kapcsolatok feltárása. Övezeteket veszélyeztető környezeti problémák és következményeik bemutatása.</p>		<p><i>Fizika:</i> meteorológiai jelenségek fizikai alapjai.</p> <p><i>Matematika:</i> modellek és diagramok megértése, adatleolvasás.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> életfeltételek, életközösségek, biomok, ökológiai kapcsolatrendszerek, talaj, az élővilág rendszerezése.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> szövegegységek közötti tartalmi különbségek felismerése.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák iránti érdeklődés.</p>

<p><i>A függőleges övezetesség</i> A kialakulás összefüggéseinek, törvényszerűségeinek bizonyítása. A függőleges övezetességben megnyilvánuló területi különbségek bemutatása példák alapján.</p>	
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Szoláris és valódi éghajlati övezetesség, földrajzi övezetesség, övezet, öv, terület, vidék; zonális talaj, természetes élővilág, függőleges övezetesség, erdőhatár, hóhatár.</p>

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Társadalmi folyamatok a 21. század elején	Órakeret 7 óra
<p>Előzetes tudás</p>	<p>A hazai településtípusok legfontosabb jellemzői, a különböző településtípusokon élők jellemző tevékenységei. Települések és szerepkörök konkrét példái. Az egyes kontinensek, kontinensrészek, országok népességének jellemzői, meghatározó jelentőségű települései.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Az eltérő kultúrák értékeinek felismertetése, a kultúrák közötti párbeszéd fontosságának, a vallás kultúraformáló szerepének megértetése. Érdeklődés és nyitottság kialakítása más vallások, kultúrák értékeinek megismerése iránt. Az idegen nyelvtudás fontosságának belátása. Bolygónk különböző térségeiben lejátszódó urbanizálódás eltérő vonásainak felismerése, a társadalmi-gazdasági fejlődéssel való összefüggésének belátása. A témához kapcsolódó média hírek kritikus értelmezése.</p>	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p><i>Demográfiai folyamatok a 21. század elején</i> A népességszám-változás időbeli és területi különbségeinek, okainak feltárása, következményeinek megfogalmazása; a fiatal és az öregedő társadalmak jellemzőinek összevetése, következtetés társadalmi folyamatokra, problémákra. A népesség térbeli eloszlását befolyásoló tényezők megismerése, példák megnevezése ritkán és sűrűn lakott területekre. A népesség gazdasági aktivitás szerinti jellemzői (keresők, eltartottak). A demográfiai folyamatokhoz kapcsolódó egyszerű számítási feladatok megoldása, következtetések levonása az eredmények alapján. Napjaink migrációs folyamatainak megismerése, konkrét példáinak bemutatása (pl. hírek, nyomtatott és digitális információforrások alapján), az okok feltárása.</p> <p><i>A népesség összetétele</i> Az emberfajták (nagyraszok) területi elhelyezkedésének bemutatása. Állam, nemzet, nemzetállam, több nemzetiségű állam, nemzeti kisebbség fogalmának értelmezése konkrét példák alapján. A nyelvi sokszínűség jellemzése, a világnyelvek szerepének megértése. A világvallások elterjedésének, a vallás kulturális és a társadalmi-gazdasági folyamatokban betöltött szerepének megismerése példák alapján.</p> <p><i>Településtípusok – urbanizáció</i> A települések csoportosítása különböző szempontok alapján példákkal. A falu és a város fejlődésének, szerepének, jellemzőinek összehasonlítása, példák különböző szerepkört betöltő településekre a szerepkörök átalakulására. Az egyes településtípusokon élők életkörülményének, az életmódjának összevetése; a tanya és a farm összehasonlítása. A városodás és városiasodás fogalmának megismerése, kapcsolatok megértése; az urbanizációs folyamatok összehasonlítása a fejlett és a fejlődő világban; az agglomerációk kialakulásának bemutatása konkrét példákkal; a nagyvárosi élet ellentmondásainak feltárása a témához kapcsolódó szemelvények, adatok felhasználásával. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül egy óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> demográfiai folyamatok; vallás, nemzetiség, a városok kialakulása, urbanizáció jellemzői.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> emberfajták.</p> <p><i>Matematika:</i> logikus gondolkodás, matematikai eszközhasználat.</p> <p><i>Idegen nyelvek:</i> a nyelvtanulás fontossága (motiváció).</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> a vallás szerepe, más kultúrák értékeinek elismerése.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Nagyrasz, természetes szaporodás és fogyás, a népesedési folyamat szakaszai, népességrobbanás, korfa, fiatalodó társadalom, öregedő társadalom, születéskor várható élettartam, népsűrűség, világnyelv, világvallás, aktív és inaktív népesség, munkanélküliség, vendégmunkás; tanya, farm, falu, város, városszerkezet, agglomeráció.</p>
<p>Topográfiai ismeretek</p>	<p>Nyugat-európai, észak-amerikai és kelet-ázsiai népességtömörülés, a világvallások központjai.</p>

10. évfolyam

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	A világgazdaság jellemző folyamatai	Órakeret 11 óra
Előzetes tudás	Alapvető gazdasági fogalmak: gazdaság, ipar, mezőgazdaság, szolgáltatás bevétele, kiadás adósság. A család mint a legkisebb gazdasági közösség működése. A világ meghatározó jelentőségű országainak alapvető gazdasági jellemzői. Magyarország gazdaságának fő vonásai	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	A globalizáció fogalmának megértetése, a jellemzők, a mozgatórugók, a folyamat ellentmondásainak felismertetése. A pénzvilág alapvető folyamatainak megértetése, intézményrendszerének megismertetése, az ismeretek mindennapi pénzügyi helyzetekben való alkalmazási képességének kialakítása. A hitelfelvétel esetleges veszélyeinek beláttatása. Érdeklődés felkeltése a napi pénzügyi-gazdasági folyamatok megismerése iránt. A témához kapcsolódó, médiában megjelenő hírek kritikus értelmezése. Pénzügyi döntések mérlegelési képességének, a vállalkozó szellemű, kreatív állampolgárrá válás igényének kialakítása.	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>Nemzetgazdaságok és a világgazdaság</i> A nemzetgazdaságok átalakuló szerepének megértése, az állam piacgazdaságban betöltött szerepének megismerése. A gazdasági fejlettség összehasonlítására alkalmas mutatók értelmezése, a területi különbségeinek példái: a centrum és periféria térségek jellemzői, kapcsolatrendszerük sajátos vonásai. Különböző típusú statisztikai forrásokból gyűjtött fejlettséget tükröző adatsorok értelmezése. A gazdaság szerveződését befolyásoló természeti és társadalmi telepítő tényezők megismerése, szerepük átalakulásának példái. A gazdasági szerkezet, az egyes ágazatok változó szerepének megértése, a gazdasági szerkezet és társadalmi-gazdasági fejlettség összefüggéseinek bemutatása országpéldákon. A gazdasági és a foglalkozási szerkezet kapcsolatának felismerése, a foglalkozási átrétegződés bemutatása példák alapján.</p> <p><i>Integrációs folyamatok</i> Az együttműködések kialakulásában szerepet játszó tényezők értékelése; az integrációk fejlődési szintjeinek összehasonlítása, az együttműködés előnyének feltárása. A legfontosabb nemzetközi integrációk jellemzése.</p> <p><i>A globalizáció</i> A globalizáció értelmezése, feltételei, jellemzése; a transznacionális vállalatok (TNC) működésének, a termelés-szervezés sajátosságainak bemutatása vállalatpéldákon; a globalizáció és a TNC-k kapcsolatának felismerése. A globalizáció következményeinek, mindennapi életünkre gyakorolt</p>		<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> az eltérő gazdasági fejlettség történelmi alapjai, Európa a 20. század második felében, gazdaságtörténet.</p> <p><i>Matematika:</i> statisztikai adatok értelmezése, kamatszámítás.</p> <p><i>Etika:</i> a pénz szerepe a mindennapi életben.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> a családi gazdálkodás, a jövedelem, hitelfelvétel.</p>

hatásának bemutatása.	
<p><i>A monetáris világ</i></p> <p>A működőtőke és a pénztőke áramlásának jellemzői; a mindennapok pénzügyi folyamatai, a pénzügyi szolgáltatások megismerése (folyószámla, hitel, befektetés, értékpapírok, valuta), a tőzsde működésének jellemzői.</p> <p>Az infláció kialakulásában szerepet játszó tényezők bemutatása, az infláció következményeinek mérlegelése.</p> <p>A hitelfelvétel és az eladósodás összefüggéseinek felismerése az egyén, a nemzetgazdaság és a világgazdaság szintjén; az eladósodás és az adósságválság kialakulásának folyamata, az összefüggések feltárása.</p> <p>A nemzetközi pénzügyi szervezetek szerepének és feladatainak megismerése.</p> <p>A gazdasági, pénzügyi folyamatokhoz kapcsolódó hírek, adatok gyűjtése, értelmezése, vélemények ütköztetése; egyszerű valutaátváltási feladatok megoldása.</p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gazdasági szerkezet, GDP, GNI, piacgazdaság, költségvetés, integráció, területi fejlettségi különbség, K+F, globalizáció, pénztőke, működőtőke, adósságválság, Nemzetközi Valutaalap (IMF), Világbank, WTO, OECD.
Topográfiai ismeretek	A világ meghatározó jelentőségű tőzsdéinek helyszínei.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Magyarország – helyünk a Kárpát-medencében és Európában	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Magyarország és a Kárpát-medence természetföldrajzi jellemzői. Magyarország társadalmi-gazdasági jellemzői, területi sajátosságainak vonásai, értékei és problémái.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A magyarsághoz, a hazához, a szűkebb és tágabb környezetükhöz való kötődés megerősítése hazánk természeti, társadalmi, kulturális és tudományos értékeinek megismertetésével.</p> <p>A kedvezőtlen népesedési folyamatok társadalmi, gazdasági következményeinek beláttatása.</p> <p>A kreatív, vállalkozó szemléletű gondolkodás megalapozása az egyén, a helyi és a regionális közösségek gazdaságfejlesztésében betöltött szerepének, lehetőségeinek felismertetésével.</p> <p>Az érdeklődés felkeltése a szűkebb és tágabb környezetüket érintő társadalmi-gazdasági folyamatok, illetve fejlesztések, döntések megismerése iránt.</p> <p>A földrajzi ismeretek alkalmazási képességének kialakítása a hazai földrajzi térben; a hazánkkal, a Kárpát-medencével kapcsolatos társadalmi-gazdasági tartalmú információk, hírek értelmezése, a kritikai gondolkodás fejlesztése.</p>	
Ismeretek/fejlesztési követelmények		Kapcsolódási pontok
<p><i>A magyarországi társadalmi-gazdasági fejlődés jellemzői</i></p> <p>A természeti és társadalmi erőforrások jellemzése.</p> <p>A gazdasági rendszerváltás következményeinek bemutatása.</p> <p>Napjaink jellemző társadalmi és gazdasági folyamatainak megismerése, a társadalmi– gazdasági fejlődésre gyakorolt hatásuk</p>		<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i></p> <p>Magyarország történelme.</p> <p><i>Vizuális kultúra:</i> az épített</p>

<p>bemutatása példák alapján.</p> <p><i>A magyarországi régiók földrajzi jellemzői</i> Az egyes régiók jellemző erőforrásainak megismerése, földrajzi adottságainak összehasonlító értékelése; a társadalmi– gazdasági központok megismerése. A társadalmi– gazdasági fejlődés és fejlettség területi különbségeinek bemutatása, az összefüggések feltárása, a lehetséges fejlődési utak, húzóágazatok prognosztizálása. A védelem alatt álló természeti, kulturális értékek, nemzeti parkok, világörökségi helyszínek értékeinek rendszerezése, idegenforgalmi szerepük feltárása. Az idegenforgalom társadalmi adottságainak (infrastruktúra, szolgáltatások) értékelése, a legfontosabb idegenforgalmi célpontok bemutatása.</p> <p><i>Az országhatáron átívelő kapcsolatok</i> A regionális szerveződések földrajzi alapjainak feltárása; eurorégiók a Kárpát– medencében, működésük értelmezése. Hazánk Európai Unióban betöltött szerepének megismerése, nemzetközi gazdasági kapcsolataink bemutatása. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül két óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	<p>környezet értékei.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> védett növények és állatok.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> hazai tájakról készült leírások.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> kulturális érték, a hazánkban élő nemzetiségek kulturális értékeinek tisztelete.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Természeti és társadalmi erőforrások, gazdasági rendszerváltozás, eladósodás, működőtőke-befektetés, területi fejlettségkülönbség, tranzitforgalom, gazdasági szerkezetváltás, húzóágazat, idegenforgalom, személygépkocsi-gyártás, vegyipar, ipari park, hungarikum, nyitott gazdaság, eurorégió.</p>
<p>Topográfiai ismeretek</p>	<p>Magyarország megyéi, megyeszékhelyei és megyei jogú városai. Településpéldák az alábbi szempontokból: határátkelőhely, vallási és kulturális központ, a kitermelés és az energiagazdaság központjai, élelmiszer-, gép- és vegyipari központ, válságterület települése, idegenforgalmi központ, védett természeti és kulturális érték helyszíne, világörökség helyszín.</p>

<p>Tematikai egység/ Fejlesztési cél</p>	<p>A társadalmi-gazdasági fejlődés regionális különbségei Európában</p>	<p>Órakeret 16 óra</p>
<p>Előzetes tudás</p>	<p>Az Európai Unióról tagállamai, a közösség működésének alapvető elemei, az egyes kontinensrészek természeti és társadalmi-gazdasági jellemzői.</p>	
<p>A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai</p>	<p>Az Európai identitástudat továbbfejlesztése az Európai Unió, illetve a kontinens országai természeti és társadalmi-kulturális sokszínűségének felismertetésével, az Unió tagországai által közösen megfogalmazott értékek iránti tisztelet, a felelős közösségi magatartás iránti igény kialakításával. Nyitottság kialakítása az országok természeti és kulturális értékeinek megismerése iránt. Az Európai Unióval, illetve a kontinens országaival kapcsolatos hírek, információk értelmezése, érdeklődés kialakítása a közösséget, a kontinens országait érintő témák, események megismerése iránt. Az Európai Unión belüli különbségek okainak felismertetése, az ezek kiegyenlítésére irányuló programok, alapok jelentőségének megértése.</p>	

Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
<p><i>Az Európai Unió</i> Az együttműködés kialakulását és elmélyítését segítő tényezők, az ágazati és regionális együttműködés területei és konkrét példáinak megnevezése. Az Európai Unió mint gazdasági erőter elhelyezése a világgazdaságban. A területi fejlettség különbség jellemzői, az eltérő gazdasági fejlettség okainak feltárása; a regionális politika lényegének megértése.</p> <p><i>A területi fejlettség különbségei Európában</i> Az Európai Unió magterületei: Németország, Franciaország, a Benelux államok és az Egyesült Királyság gazdaságának szerepe az Európai Unió gazdaságában. Fejlett gazdaságú országok Európa közepén: Ausztria és Svájc gazdaságának összehasonlítása, a fejlődés sajátos vonásainak kiemelése. A gazdasági felzárkózást lehetőségeinek és nehézségeinek bemutatása Olaszország, Spanyolország és Görögország példáján. Kelet-Közép-Európa és Délkelet-Európa rendszerváltó országai: a piacgazdaságra történő áttérés társadalmi és gazdasági következményeinek bizonyítása. Csehország, Lengyelország, Szlovákia, Románia gazdasági fejlődésének összehasonlítása. A jugoszláv utódállamok (délszláv országok) eltérő fejlődési útjai, a fejlődést nehezítő társadalmi- gazdasági tényezőinek kiemelése. Kelet- Európa: az elhúzódó gazdasági átalakulás következményei Ukrajna gazdaságának példáján. Oroszország társadalmi- gazdasági fejlődésének sajátos vonásai, az ország világgazdasági szerepének alakulásában. Egy választott térség / ország megadott szempontok szerinti bemutatása pl. prezentáció készítésével különböző forrásokból gyűjtött információk alapján. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül két óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> Európa a 20. század második felében, az Európai Unió kialakulása, Szovjetunió, szocializmus.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.</p>

Kulcsfogalmak/ fogalmak	Gazdasági unió, eurózóna, Schengeni egyezmény, uniós támogatás, területi fejlettségkülönbség, regionális politika, magterület, periféria terület, felzárkózás.
Topográfiai ismeretek	Európa országai és fővárosai. A magyarsághoz kötődő határon túli területek központjai. Antwerpen, Barcelona, Bilbao, Birmingham, Csernobil, Donyeck, Dubrovnik, Europoort, Fiume (Rijeka), Genova, Gibraltár, Glasgow, Göteborg, Lyon, Manchester, Marseille, Milánó, Murmanszk, Nápoly, Odessza, Rotterdam, Sevilla, Split, Strasbourg, Szentpétervár, Theszaloníki, Torino, Várna, Velence, Volgograd. Bonn, Brassó, Bréma, Brno, Constanța, Dortmund, Drezda, Duisburg, Frankfurt, Galați, Gdańsk, Genf, Graz, Halle, Hamburg, Hannover, Karlovy Vary, Katowice, Köln, Krakkó, Linz, Lipcse, Lódz, München, Ostrava, Ploiești, Plzeň, Rostock, Salzburg, Stuttgart, Szczecin, Trieszt, Zürich.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Az Európán kívüli kontinensek, tájak, országok társadalmi-gazdasági jellemzői	Órakeret 16 óra
Előzetes tudás	Az egyes kontinensek természetföldrajzi jellemzői, kontinensek, illetve azok meghatározó jelentőségű országcsoportjainak társadalmi-gazdasági és környezeti	

	sajátosságai.
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>A fejlett országok felelősségének felismertetése a perifériatársadalmak problémáinak mérséklésében, a nemzetközi összefogás szükségességének beláttatása.</p> <p>A földi gazdasági erőter folyamatos átrendeződésének felismertetése, okainak megértetése.</p> <p>Világunk természeti és társadalmi-kulturális sokszínűségének felismertetése, ezekben rejlő értékek megőrzése iránti felelősség kialakítása.</p> <p>Nyitottság kialakítása más országok természeti és kulturális értékeinek megismerése iránt.</p> <p>A Föld közeli és távoli országaival kapcsolatos hírek, információk értelmezése, érdeklődés felkeltése a közösséget, az egész emberiséget érintő témák, események megismerése iránt. Az általános emberi jogok (pl. az egészséges környezethez, a tanuláshoz való jog) érvényesülése iránti elkötelezettség, az emberi értékek iránti tisztelet kialakítása.</p> <p>A szociális kompetencia fejlesztése a segítő szándékú, az emberi fejlődést szolgáló karitatív tevékenység tiszteletének, illetve az ebben való közreműködés képességének alakításával.</p>
Ismeretek/fejlesztési követelmények	
Kapcsolódási pontok	
<p><i>Ázsia regionális földrajza</i></p> <p>Délnyugat– Ázsia világgazdasági jelentőségének bemutatása; a szénhidrogénkincs szerepének igazolása a térség fejlődésében. A kultúrák találkozásának bemutatása Törökország példáján; Izrael fejlődésének társadalmi– gazdasági tényezői.</p> <p>Japán meghatározó szerepe Kelet– és Délkelet– Ázsia gazdasági fejlődésében. A feltörekvő új gazdasági hatalmak (Kína és India) fejlődésének sajátos vonásai.</p> <p>Délkelet– Ázsia gyorsan iparosodott országainak fejlődési sajátosságai, az eltérő fejlődési utak magyarázata.</p> <p>Ázsia elmaradott, szegény térségeinek bemutatása, a társadalmi-gazdaság problémák értelmezése és magyarázata.</p> <p><i>Amerika regionális földrajza</i></p> <p>Az Amerikai Egyesült Államok szerepének bemutatása a világ gazdasági és pénzügyi folyamatainak alakulásában. A gazdasági fejlődés sajátosságai, területi jellemzése, az összefüggések bizonyítása; az országon belüli gazdasági-területi átrendeződés sajátos vonásainak és okainak bemutatása.</p> <p>A NAFTA USA-n kívüli tagországai (Kanada és Mexikó), szerepük az együttműködésben példák alapján.</p> <p>Latin– Amerika gazdasági fejlődését befolyásoló tényezők, társadalmi– történelmi adottságok bemutatása; a fejlettség területi különbségei, a gazdasági fejlődés gócpontjainak jellemzői. A fejlődés ellentmondásainak feltárása az adóparadicsomok példáján; az országok világgazdasági szerepének bemutatása példák alapján.</p> <p>Brazília feltörekvő gazdaságának jellemzése, a fejlődést elősegítő és megnehezítő tényezők kiemelése.</p> <p><i>Afrika regionális földrajza</i></p> <p>A gazdasági fejlődést befolyásoló természeti és társadalmi tényezők értékelése; a fejlettség területi különbségeinek bemutatása, az okok feltárása, a gazdasági fejlődést nehezítő tényezők elemzése.</p> <p>Észak– Afrika és trópusi Afrika földrajzi adottságainak összehasonlítása, a társadalmi-gazdasági felzárkózás lehetőségeinek</p>	<p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> ókori öntözéses kultúrák (Egyiptom, Mezopotámia, India, Kína), világvallások gyarmatosítás, nagy földrajzi felfedezések, az Amerikai Egyesült Államok megalakulása.</p> <p><i>Magyar nyelv és irodalom:</i> útleírások, tájleírások.</p> <p><i>Művészetek:</i> távoli tájak népeinek kulturális értékei.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> más kultúrák értékeinek tisztelete.</p>

<p>példái. A Dél– afrikai Köztársaság fejlődésében szerepet játszó tényezők bemutatása.</p> <p>Egy választott térség vagy ország megadott szempontok szerinti bemutatása pl. prezentáció készítésével különböző forrásokból gyűjtött információk alapján.</p> <p><i>A szabadon felhasználható órakereten belül két óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	
Kulcsfogalmak/ fogalmak	Világ gazdasági centrum-periféria, gyarmatosítás, posztindusztriális társadalom, technopolisz, hightech ágazat, K+F, duális gazdaság, demográfiai válság, feltörekvő ország, üdülősziget, adóparadicsom, ültetvény, farm, eladósodás, adósságválság, éhségövezet, OPEC.
Topográfiai ismeretek	Fülöp-szigetek, Indonézia, Irak, Irán, Malajzia, Tajvan; Algéria, Csád, Dél-afrikai Köztársaság, Egyiptom, Guinea, Kenya, Libéria, Líbia, Marokkó, Nigéria, Tunézia; Amerikai Egyesült Államok, Argentína, Bolívia, Chile, Brazília, Kanada, Kuba, Mexikó, Nicaragua, Panama, Venezuela. Abuja, Alexandria, Fokváros, Johannesburg, Kairó, Tel-Aviv, Pretoria, Atlanta, Brazíliaváros, Buenos Aires, Caracas, Chicago, Dallas, Havanna, Houston, Los Angeles, Mexikóváros, Montréal, New Orleans, New York, Ottawa, Rio de Janeiro, San Francisco, São Paulo, Seattle, Washington. Adóparadicsomok és üdülő szigetek példái.

Tematikai egység/ Fejlesztési cél	Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei	Órakeret 13 óra
Előzetes tudás	Az egyes kontinensek, országok feldolgozása során megismert konkrét környezeti problémák. Magyarország környezeti állapota, védendő természeti és társadalmi–kulturális értékei. A Világörökség részeként megnevezett értékek megismertetése; a geoszférák környezeti problémáinak feltárása.	
A tematikai egység nevelési-fejlesztési céljai	<p>Annak megértése, hogy a természeti és a társadalmi– gazdasági folyamatok közötti egyensúly megőrzése, a környezettudatos termelés és fogyasztás elvének érvényesülése Földünk jövője szempontjából alapvető fontosságú. A lokális folyamat – globális következmény elv értelmében az egyén és a helyi közösségek felelősségének belátása.</p> <p>A környezeti témák iránti folyamatos tájékozódás igényének, a környezetbarát termékek, eljárások megismerése iránti igény kialakítása, a témához kapcsolódó médiában elhangzó információk kritikus értelmezése.</p> <p>Törekvés a fogyasztási szokások környezeti szempontokat szem előtt tartó átalakítására, a tudatos fogyasztói magatartásra baráti és családi körben egyaránt.</p> <p>A természeti környezet, a természetes tájak és életközösségek sokszínűségében rejlő szépség felismertetése, a megőrzését segítő magatartásforma kialakítása. A témában megszerzett ismeretek tudatos alkalmazása a mindennapi életben, és majd később a munka világában is.</p>	
	Ismeretek/fejlesztési követelmények	Kapcsolódási pontok
	<p><i>A globálissá váló környezetszennyezés és következményei</i></p> <p>A szférákat ért környezetkárosító hatások rendszerezése, az összefüggések feltárása, a lokális szennyeződés globális következményeinek igazolása példákkal; a környezetkárosodás életkörülményekre, életminőségre gyakorolt hatásának bemutatása.</p>	<p><i>Kémia:</i> a szennyeződésekhez kapcsolódó kémiai folyamatok, szennyezőanyagok, gyártási folyamatok, műanyagok, égés.</p> <p><i>Biológia-egészségtan:</i> környezeti</p>

<p><i>Demográfiai és urbanizációs válság</i> A népességrobbanás kialakulása, következményei, a folyamat összefüggéseinek, területi jellemzőinek feltárása. Eltérő népesedési folyamatok: csökkenő lélekszámú és intenzíven növekvő társadalmak jellemzőinek bemutatása példákon. A nagyvárosok terjeszkedése: az urbanizációs folyamat területi jellemzőinek, ellentmondásainak, társadalmi-gazdasági következményeinek feltárása példákkal.</p> <p><i>Élelmezési válság</i> Az élelmiszertermelés és -fogyasztás területi ellentmondásainak felismerése. A fokozódó mezőgazdasági termelés környezeti hatásainak igazolása példákkal. A bioszféra és a talaj sérülékenységeinek felismerése. A genetikailag módosított termékek előállításának, elterjedésének lehetséges hatásai. A biogazdálkodás jellemzése.</p> <p><i>A mind nagyobb mértékű fogyasztás és a gazdasági növekedés következményei</i> A nyersanyag- és energiaválság kialakulásának folyamata. Az energia- és nyersanyag-hatékony gazdálkodás lényegének megismerése, az alternatív energiaforrások hasznosítási problémáinak feltárása. A környezeti szempontok érvényesíthetőségének bemutatása a termelésben és a fogyasztásban, a fogyasztói társadalom és a tudatos fogyasztói magatartás jellemzőinek összegyűjtése, összevetése. A hulladékkezelés és a hulladékgazdálkodás fontosságának igazolása, a különböző megoldási lehetőség összevetése.</p> <p><i>A környezet- és a természetvédelem feladatai.</i> Az egyén társadalmi szerepvállalásának lehetőségei, a tevékeny közreműködés példáinak bemutatása. A helyi szerveződések, illetve a regionális és nemzetközi összefogás példái a környezet védelme és a fenntarthatóság eléréseért. A természeti- táji értékek és az emberiség kultúrkincsének védelmében tett lépések fontosságának, jelentőségének feltárása. A legfontosabb nemzetközi szervezetek tevékenységének bemutatása, a főbb egyezmények, irányelvek célkitűzéseinek megismerése. A megvalósítás eredményeinek és nehézségeinek feltárása. A témakörhöz kapcsolódó aktualitások bemutatása források feldolgozásával. <i>A szabadon felhasználható órakereten belül három óra az ismeretek mélyítésére, gyakorlásra felhasználva.</i></p>	<p>ártalmak, egészséges táplálkozás, hiánybetegségek, elhízás, GMO, rendszertan, védett növények és állatok.</p> <p><i>Történelem, társadalmi és állampolgári ismeretek:</i> demográfia, urbanizáció.</p> <p><i>Fizika:</i> energia.</p> <p><i>Technika, életvitel és gyakorlat:</i> családtervezés, tudatos fogyasztói magatartás.</p> <p><i>Informatika:</i> digitális információforrások használata, informatikai eszközök használata.</p> <p><i>Etika:</i> a jövő generációért érzett felelősség.</p>
<p>Kulcsfogalmak/ fogalmak</p>	<p>Elsivatagosodás, elszikesedés, talajpusztulás, ózonritkulás, globális klímaváltozás, savas csapadék, radioaktív szennyeződés, biodiverzitás csökkenése, ivóvízellátás, vízhiány, vízszennyezés, népességrobbanás, élelmezési válság, urbanizációs problémák, fogyó és megújuló energiaforrások, energiahatékonyság, veszélyes hulladék, szelektív hulladékgyűjtés, hulladék újrahasznosítása, fenntarthatóság. ENSZ, FAO, UNESCO, WHO, WWF, Greenpeace, kiotói egyezmény.</p>
<p>Topográfiai ismeretek</p>	<p>Környezeti világegyezmények aláírásának helyszínei. Regionális és globális hatású társadalmi-gazdasági és környezeti katasztrófák kipattanásának helyszínei.</p>

EMELT SZINT: 11. évfolyam

Belépő tevékenységek

Térképészeti ismeretek elsajátítása távolságmérés, területszámítás segítségével. A légi- és műholdfelvételek megismerése, értelmezése. A kozmikus környezet megismerése. A csillagászat történeti fejlődése a Naptávolság, hőmérséklet és anyageloszlás összefüggésein keresztül. A Nap a Hold és a Naprendszer bolygóinak kialakulása és jellemzői. A Föld mint égitest. Alakja és mozgásai számítási feladatok segítségével. A delelési magasság, a helyiidő, zónaidő és a dátumválasztó vonal értelmezése. Űrkitatás az emberiség szolgálatában. A mesterséges holdak, szondák szerepe, jelentősége. A Galaxisok megismerése. A kőzetburok, a Föld története. A kormeghatározás útjai. Az őskontinensek, a Pangea feldarabolódása. A gömbhéjak fizikai, kémiai tulajdonságainak összefüggései. A mágnesség és a tájékozódás kapcsolata. A kőzet- és ércképződés folyamata. A vulkánok és földrengések típusai, kísérő jelenségei. A hegységképződési folyamatok egymásra épülése. A Föld nagy szerkezeti egységei. A nagy szerkezeti egység kialakulása és felismerése. A levegőburok. A levegő felmelegedésének jelentősége. A szélfajták megismerése. A függőleges légmozgások és a szelek kapcsolata, futóáramlás fogalma és szerepe. A hőmérsékleti egyenlítő fogalma. Felhőfajták. A csapadék felszínformáló hatása. Az időjárásváltozások biológiai hatásai. A légkör egységes rendszerként történő működése. A társadalmi eredetű éghajlatváltozások okai és következményei. A vízburok. A vízháztartást meghatározó tényezők szerepe. A légkörzés és a vízkörzési rendszerek hasonlóságai és kapcsolatai. A tenger felszínalakító munkája. A folyók szakaszjellegének és a domborzatnak összefüggései. A földtani szerkezet és a felszín alatti víztípusok kialakulásának kapcsolata. A kőzetminőség szerepe a felszín alatti vizek elhelyezkedésében és mozgásában. A mészkő oldódásának kémiai folyamata. A talaj- és a növényborítottság szerepe a karsztosodásban. A folyószabályozás lényege, módszerei, jelentősége. A belföldi és magashegységi jégképződés folyamata. A talajképződés folyamata. A domborzati jellemzők, a gazdálkodási mód és a talajpusztulás összefüggései. A geoszférában lezajló folyamatok hatása és azok következményei a többi geoszférára. A szoláris övezetek hatásainak jellemzője. Összefüggések és törvényszerűségek a földrajzi övezetesség elemeinek kapcsolatrendszerében. A külső erők magassággal változó felszínformáló szerepe. A népességszám változásának következményei. A települések szerepe, alaprajza és arculata közötti összefüggés.

A tananyag feldolgozásához szükséges topográfiai fogalmak. Greenwich, a Föld kőzetlemezei, Európa országai, Jylland-félsziget, Peloponnészoszi félsziget, Krím félsziget. Kola-félsziget, Feröer-szigetek, Barents-tenger, Dnery, Ijssel-tó, Moselle, Schelde, Sambre, Eindhoven, Groningen, Oostende, Meuse folyó völgye, Teesside, Stoke-on-Trent, Orkney-szigetek, Severn, Mulhouse, Saint-Malói-öböl, Rance-folyó, Saone, Murcia, Baleár szigetek, Pindosz hegység, Trondheim, Lulea.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
TÉRKÉPI ISMERETEK	
Térképészeti gyakorlatok 2 óra	Mérések, térképészeti módszerek gyakorlása. Távolság, területszámítás, számításon alapuló feladatok. Metszetkészítés a szintvonalas térkép alapján. Légi- és műholdfelvételek készítésének elve és űrtérképek elemzése
KOZMIKUS KÖRNYEZETÜNK	
A kozmikus környezet 2 óra	A csillagászat történeti fejlődése. Naptávolság, hőmérséklet és anyageloszlás összefüggései. A Nap szerkezete és szféráinak jelenségei, hatása a földi életre. A holdfázisok, a nap- és holdfogyatkozás kialakulásának okai. A Naprendszer bolygóiról készült adatsorok elemzése. A Hold felszíne, hőmérséklete és a légkörhiány összefüggésének elemzése.
A Föld mint égitest 2 óra	Alakja és mozgásai közötti összefüggések elemzése. Számítási feladatok. Delelési magasság, helyiidő, zónaidők. Dátumválasztó vonal.
Űrkitatás az emberiség szolgálatában 1 óra	Mesterséges holdak típusai, szerepük. Szondák jelentőségének bemutatása. Galaxisok megismerése
A GEOSZFÉRÁK FÖLDRAJZA	
A kőzetburok A Föld története 3 óra	Relatív – és abszolút kormeghatározás elvei. A geoszférák fejlődésének kölcsönhatásai. Az őskontinensek, Pangea feldarabolódása és következményei. A gömbhéjak fizikai, kémiai tulajdonságainak összefüggései. A mágnesség és a tájékozódás kapcsolata. Ábra készítése a kőzetburokról. Topográfiai példák a kőzetlemezek határait. A magmás eredetű kőzet és ércképződés példákkal. A vulkánok típusai, működési jellege helyük

	szerint, kiemelve a „forró pontok” feletti vulkánosságot. A földrengések erősségének mérési elvei, a rengések kísérőjelenségei.
Hegységképződés 1 óra	A hegységképződési szakaszok egymásra épülése és összefüggése. A hegységképződéshez kapcsolódó folyamatábrák rajzolása, elemzése.
A kőzetburok építőkövei 1 óra	A kőzetek keletkezése, átalakulása és körforgása a lemeztektonika elve alapján. A kéregszerkezet és az ásványkincsek közötti kapcsolatok.
A Föld nagy szerkezeti egységei 3 óra	A Föld nagy szerkezeti egységeinek kialakulása, átalakulásának folyamata. A nagy szerkezeti egységek felismerése képeken, ábrákon. Elemzés. A nagy szerkezeti egységek formakincsének kialakulása, felismerése. A felszíni formákhoz kapcsolódó tájak felismerése, megkülönböztetése képeken, ábrákon.
A levegőburok A légkör anyagai A légkör felmelegedése A légnyomás és a szél 3 óra	A légkör fejlődése, összetételének változása és az ózonréteg kialakulása. A levegő összetételének, adottságainak elemzése. A levegő felmelegedésének jelentősége. Az ezzel kapcsolatos fogalmak: tenyészidő, hőösszeg, napfénytartam. Tematikus térképek elemzése. A trópusi ciklon, a helyi szelek, tornádó, parti szél, hegy-völgyi szél, városi szél. Szélrendszerek bemutatása. A fön kialakulása, jelentősége. A szél felszínformáló tevékenysége.
Általános légkörzés 2 óra	A függőleges légmozgások és a szelek kapcsolata, futóáramlás fogalma és szerepe. Ábraelemzések. A hőmérsékleti egyenlítő fogalma, szerepe. Ábraelemzés az egyes övek szélrendszereiről.
A víz a légkörben 3 óra	A csapadékképződés. Felhőfajták. A felhőtípusok felismerése képről. Mikor miért alakulnak ki és milyen időjárást eredményeznek? Számítási feladatok a vízgőztartalommal kapcsolatban. A csapadék felszínformáló hatása (areális és lineáris erózió).
Időjárás és éghajlat 3 óra	Az időjárás-változások biológiai hatásai. A légkör egységes rendszerként való működése. A Föld éghajlatára vonatkozó törvényszerűségek, szabályok megfogalmazása. A társadalmi eredetű éghajlatváltozások okai és következményei. Ábraelemzés, példák.
A vízburok A tengervíz mozgásai 3 óra	A vízburok kialakulása. A vízháztartást meghatározó tényezők elemzése. A sótartalom változása a hosszúsági körök mentén. A légkör és a vízkörzési rendszerek hasonlóságai és kapcsolatai. A tenger felszínalakító munkája. Példák a tengeri üledék, az üledékes ásványkincsek képződése és kitermelésük lehetősége.
Felszíni és felszín alatti vizek (tavak és folyók) 2 óra	A tavak keletkezése. A tavak pusztulása és állapota fényképeken, ábrákon. Mesterséges tavak létrehozásának céljai és környezeti következményei. A folyók felszínformáló munkája. A szakaszjellegek és a domborzat közötti összefüggések jellemzése. Vízállásjelentés értelmezése.
A felszín alatti vizek 2 óra	A földtani szerkezet és a felszín alatti víztípusok kialakulásának kapcsolata. A kőzetminőség szerepe a felszín alatti vizek elhelyezkedésében és mozgásában. A geotermikus grádiens hatása a felszín alatti vizek hőmérsékletének magyarázata. Karsztformák felismerése egyszerű metszeten. A mészkő oldódásának kémiai folyamata. A talaj és a növényborítottság szerepe a karsztosodásban.
A komplex vízgazdálkodás elemei 4 óra	Folyószabályozás lényege, módszerei, jelentősége. A belvíz kialakulásának okai. Ár- és belvízvédelem feladatai. Ipari- és ivóvíznyerés lehetőségei. A vízienergia hasznosításának lehetőségei. A vízvédelem szükségessége és ennek globális problémái. A nagy vízrendszerekbe való emberi beavatkozás helyi és regionális következményei. Víztározók, öntözés, csatornázás problémái példák segítségével.
A jég felszínformáló munkája 1 óra	A belföldi- és a magashegységi jégképződés folyamata és konkrét példák alapján a jég felszínformálásának következményei.
A talaj 2 óra	A talajképződés folyamata. Az éghajlat meghatározó szerepe a talajok kialakulásában. Zonális és azonális talajtípusok példákkal. Tematikus térkép elemzése az éghajlat, talajtípusok és gazdálkodás összefüggéseinek keresése. A domborzati jellemzők, a gazdálkodási mód és a talajpusztulás összefüggései.
A geoszférák kölcsönhatásai 2 óra	A geoszférákban lezajló folyamatok hatása és azok következményei a többi geoszférára. Több geoszférára kiterjedő környezeti ártalmak okai, következményei, megelőzési és megoldási lehetőségei. A témákhoz kapcsolódó folyamatábrák elemzése.

A FÖLDRAJZI ÖVEZETESSÉG

A szoláris és a valódi éghajlati övezetek 2 óra	Szoláris övezetek hatásainak jellemzője. A szoláris és valódi éghajlati övek közötti különbségek elemzése.
A vízszintes földrajzi övezetesség 3 óra	Összefüggések és törvényszerűségek a földrajzi övezetesség elemeinek kapcsolatrendszerében. (talajképződés, vízháztartás, felszínformálódás) Az övezetesség és a táj eltartó képességének kapcsolata a természeti erőforrások övezetes elrendeződésére. Munkatérkép készítése az életközösségek környezetkárosodásáról. A társadalom szerepe az övezet, övek, területek környezeti problémáira. Klímadiagramok elemzése. Tematikus térképek összehasonlító elemzése, és komplex jellemzése a földrajzi övezet, övek, területek bemutatásával.
A forró övezet A mérsékelt övezet Meleg mérsékelt öv A valódi mérsékelt öv 4 óra	Az egyes övek és vidékek sajátosságainak bemutatása és kapcsolata a gazdálkodással. A mérsékelt övezet sajátosságainak bemutatása egy adott hosszúsági vagy szélességi kör mentén készült komplex szelvény alapján. A mediterrán és a monszun eltérő jellemzőinek okai. Éghajlati diagramok és keresztmetszeti ábrák összehasonlító elemzése, a kontinentalitás Ny-K irányú változásainak bemutatása Euráziában. Hasonlóságok és különbségek az óceáni, a nedves és a száraz kontinentális éghajlati területeknél. A füves puszta, a sztyep, a préri, a pampa területi különbségei. Az egyes területek környezeti problémáinak elemzése. A szikesedés és a másodlagos szikesedési folyamat okai és hatásai. Példák az egyes területek gazdasági hasznosítására.
A hideg mérsékelt öv 1 óra	A hideg mérsékelt öv jellemzése. Mely tényezők befolyásolják az öv gazdasági hasznosítását? A vízháztartásoknak milyen sajátosságai vannak az övben?
A hideg övezet 2 óra	Jellemzése. Nappalok és éjszakák időtartamának földrajzi szélességtől függő változásai. Az emberi tevékenység lehetőségei és következményei a hideg övezetben. A hegységképződés és a felszínformálódás övre jellemző vonásai. A sarkvidéki öv belföldi jégtakarójának különbségei az északi és a déli félgömbön.
A függőleges földrajzi övezetesség 3 óra	A külső erők magassággal változó felszínformáló szerepe. Övezetességet mutató szelvény készítése, képek, ábrák, leírások elemzése. A növénytermesztés vízszintes és függőleges övezetességgel összefüggő rendszerei példákön (Andok, Alpok, Kárpátok...) területén Magyarország, Fejér megye és a Móri kistérség övezetes jellemzői.
A NÉPESSÉG- ÉS TELEPÜLÉSFÖLDRAJZ	
A népesség földrajzi jellemzői 5 óra	Népesedési szakaszok, korfák, korfatípusok. Népességszám változások következményei. A foglalkozási átrétegződés folyamata, okai, módjai. Az urbanizálódás és a gazdasági fejlettség összefüggéseinek elemzése statisztikai adatok alapján. A népességvándorlás típusai, azok történelmi eseményekkel való összekapcsolódása és hatásai a mai népesség eloszlására. A nagy rasszok kialakulásának földrajzi és környezeti okai. Fejér megye és a Móri kistérség népesedési helyzete.
A települések földrajzi jellemzői 5 óra	A települések szerepköre, alaprajza és arculata közötti összefüggés. A városokba áramlás eltérő okai a Föld különböző fejlettségű térségeiben. A falvak átalakulási folyamata és szerepkörük átrendeződése. A tanya és a falu összehasonlítása, kialakulásának okai. Az összes földrajzi övezetek és övek településképének és építésmódjainak sajátosságai. Fejér megye és a Móri kistérség településeinek sajátosságai.
ÖSSZEFOGLALÓ ISMÉTLÉS 5 óra	

A továbbhaladás feltételei

Mérések, számításos feladatok segítségével térképek készítése. Metszetkészítés a szintvonalas térkép alapján. Lásd meg a Naptávolság és az anyageloszlás összefüggéseit. Tudja elemezni a Naprendszer bolygóiról készült adatsorozatot. Ismerje fel a Hold felszínét, hőmérséklete és a légkörihiány közötti összefüggéseit. Lásd meg a hegységképződési szakaszok összefüggéseit. Ismerje fel a kéregszerkezet és az ásványkincsek közötti kapcsolatot. Lásd meg a Föld nagy szerkezeti egységei kialakulásának folyamatát. Tematikus térképek segítségével tudja elemezni a légnyomás és szél összefüggéseit. A vízgőztartalom összefüggéseit legyen képes számítási feladatokon bemutatni. Ábraelemzések és példák segítségével érzékeltesse a társadalom éghajlatváltozásban betöltött szerepét. Képes legyen elemezni a vízháztartást meghatározó tényezők szerepét. Ismerje fel a tavak pusztulásának folyamatát fényképeken. Tudjon

vízállásjelentést értelmezni. Ismerje fel a karsztformákat egyszerű metszeteken. Láttassa meg tematikus térképek segítségével az éghajlat, talajtípusok és a gazdálkodás összefüggéseit. Készítsen munkatérképet az életközösségek környezetkárosodásáról. Példákkal illusztrálja a népesedés folyamatát. Adatok felhasználásával tudjon korfát készíteni, ismerje a korfa típusokat. Elemezze a nagy rasszok kialakulásának okait.

EMELT SZINT: 12. évfolyam

Belépő tevékenységek

Az országok gazdasági fejlettség szerinti csoportosítása különböző mutatók alapján. A működőtőke mozgása, iránya és hatása a gazdasági fejlődésben. A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata. Az európai integrációs folyamat lépései. A világ élelmiszergazdaságának jellemzői és folyamatai. Az eltartóképesség alakulása a különböző társadalmi-gazdasági fejlettségű és eltérő természeti adottságokkal rendelkező régiókban. A megújuló energiaforrások szerepének változása. A 20. század nagy területi átrendeződése. A beszállítói, az alapanyaggyártó és a feldolgozó-összeszerelő szerepkör jelentősége az ipari termelésben. A harmadik és a negyedik szektor jelentősége a világgazdaságban és a társadalmi életben. Az adósságválság okai és gazdasági következményei. A világgazdasági pólusok. A világgazdaság peremterületei. A trópusi üdülőszigetek és adóparadicsomok kialakulásának okai és gazdaságuk jellemzői. Magyarország földrajza. A központi fekvés és a tranzithelyzet előnyei és hátrányai. A Kárpát-medence földtörténeti fejlődése a lemeztektonikai folyamatok tükrében. Az éghajlat, a természetes növénytakaró és a talaj összefüggései hazánk területén. A népességmozgások összefüggése a gazdasági-politikai tényezőkkel. A munkanélküliség kialakulásának okai és csökkentésének lehetőségei. A külföldi tőke szerepe a gazdasági rendszerváltásban. Az ipari piacok szerepe a térségek gazdasági fejlődésében. Hazánk és az Európai Unió kapcsolata. Hazánk nagytájainak kialakulása, közetanyaga és ásványkincsei. Budapest és az agglomerációk kapcsolatai. Európa regionális földrajza. A vendégmunkások, a menekültek és a bevándorlók befogadásából adódó problémák. Az EU szerepe a világgazdaság erőközpontjai között. Észak Európa szerepe Európa és a világ gazdaságában. A gyarmatosítás szerepe az Egyesült Királyság gazdaságának fejlődésében. Az idegenforgalom szerepe Olaszországban. Az ország eltérő adottságú tájainak bemutatása. Németország szerepe és súlya Európában és a világgazdaságban. A volt Szovjetunió társadalmi-gazdasági jellemzői. A kontinensek világgazdasági szerepe és természeti adottságai. Ázsia vallási-kulturális sokszínűsége. A gyarmatosítás szerepe Japán társadalmi-gazdasági fejlődésében. Izrael sajátos gazdasági fejlődése. A nagyvárosok problémái. A legfontosabb környezetvédelmi egyezmények ismertetése.

TÉMAKÖRÖK	TARTALMAK
A VILÁG VÁLTOZÓ TÁRSADALMI-GAZDASÁGI KÉPE	
A világgazdaság általános jellemzése, szerkezetének átalakulása és jellemző folyamatai A világgazdaság felépítése, ágazatai A gazdasági fejlettség és területi különbségei A világgazdaság működése és folyamatai 2 óra	Az országok gazdasági fejlettség szerinti csoportosítása különböző mutatók alapján. Az eltartott és foglalkoztatott népesség arányai, a mezőgazdaság és a külkereskedelem, az életszínvonal és az életminőség összefüggései a gazdasági fejlettséggel. A piacgazdaság működése. Példák bemutatása a nemzetközi tőkeösszefonódásra. A működőtőke mozgása, iránya és hatása a gazdasági fejlődésben.
A termelés, a fogyasztás és a kereskedelem kapcsolata 1 óra	A nemzetközi munkamegosztás és a világkereskedelem kialakulásának folyamata. A protekcionizmus a vámok, az exportkényszer, a munkaerőpiac a tőkepiac szerepének bemutatása a világgazdaságban példák bemutatásával. Az európai integrációs folyamat lépései.
A világ élelmiszergazdaságának jellemzői és folyamatai A mezőgazdaság és az élelmiszergazdaság kapcsolata	Az eltartóképesség alakulása a különböző társadalmi-gazdasági fejlettségű és eltérő természeti adottságokkal rendelkező régiókban. A legnagyobb mezőgazdasági termelők és fogyasztók elhelyezkedése, azok bemutatása

Növénytermesztés Állattenyésztés 2 óra	térképen és kontúrtérképen. Az élelmiszertermelést befolyásoló társadalmi tényezők szerepének bemutatása országcsoportok példáján. Az élelmiszergazdaság legdinamikusabb ágazatai és fejlődésük indokai. Az állattartás típusai és a társadalmi-gazdasági fejlettség összefüggésének bemutatása példák alapján.
A világ energiagazdaságának és iparának átalakulása Energiagazdaság	A kőolajválság eltérő hatásának bemutatása a különböző ország-csoportokban. A különböző fejlettségű gazdaságok energiaigényének és energia-hatékonyságának összehasonlítása. A megújuló energiaforrások szerepének változása. Az energiatermelésből adódó környezeti gondok megoldására kidolgozott elképzelések. Az ipari és a technológiai parkok szerepe példák bemutatásával. A 20. század nagy területi átrendeződései. A beszállítási, az alapanyaggyártó és a feldolgozó-összeszerelő szerepkör jelentősége a világ ipari termelésében.
Ipar 1 óra	Az ipar szerkezete és a gazdasági fejlettség összefüggése a szerkezetváltás folyamatában.
A harmadik és a negyedik szektor jelentőségének növekedése Az infrastruktúra	A közlekedés fejlesztésének és átalakításának legfontosabb szempontjai európai és hazai példák bemutatásával. A közlekedés környezetkárosító hatásának csökkentésére kidolgozott lehetőségek bemutatása. Az infrastruktúra és az életminőség kapcsolatának elemzése szemelvények és adatsorok segítségével.
A harmadik és a negyedik szektor A működőtőke és a pénz világa 2 óra	A harmadik és negyedik szektor jelentősége a világgazdaságban és a társadalmi életben. Az adósságválság okai és gazdasági következményei. Az inflációt és a költségvetési hiányt jelentő folyamatok bemutatása példák segítségével.
A VILÁGGAZDASÁGBAN KÜLÖNBÖZŐ SZEREPET BETÖLTŐ RÉGIÓK, ORSZÁG-CSOPORTOK ÉS ORSZÁGOK.	
A világgazdasági pólusok 1 óra	A világgazdasági pólusok kialakulásának okai területi átrendeződése és a folyamat magyarázata.
A világgazdaság peremterületi 1 óra	A periféria-térségek kialakulásának okai. Az eltérő fejlettségű perifériaországok felzárkózásának lehetőségei példák bemutatásával.
Egyedi szerepkörű országok és országcsoportok 1 óra	A trópusi üdülőszigetek és adóparadicsomok kialakulásának okai és gazdaságuk jellemzői. Az ENSZ, Az EFTA, a NAFTA, az OECD, az Európai Tanács, a Vöröskereszt és a Vörös Félhold szervezetek és működési területük bemutatása.
MAGYARORSZÁG FÖLDRAJZA	
A Kárpát-medence természet- és társadalomföldrajzi sajátosságai 1 óra	Tematikus térképek segítségével bizonyítjuk a nyitott határ és a zárt medencehelyzet következményeit. A központi fekvés és a tranzithelyzet előnyei és hátrányai
Magyarország természeti adottságai Földtani adottságok Hazánk éghajlata Hazánk vízrajza 2 óra	A Kárpát-medence földtörténeti fejlődése a lemeztektonikai folyamatok tükrében. A földtörténeti korok hazai emlékei. Az egyes éghajlati elemek hazai jellegzetességei. Hazánk medence-jellegének, földtani felépítésének, éghajlatának, felszíni és felszín alatti vízkészletének bemutatása. A vízszennyezés helyi és regionális összefüggései.
Hazánk élővilága és talajai 2 óra	Az éghajlat, a természetes növénytakaró és a talaj összefüggései hazánk területén.
Magyarország társadalmi gazdasági jellemzői Népesség- és településföldrajzi jellemzők Nemzetgazdaságunk	A népesség nemzetiségi összetétele, területi eloszlásának bemutatása tematikus térképek, statisztikai adatok és korfák bemutatásával. A népességmozgások összefüggése a gazdasági-politikai tényezőkkel. A történelmi háttér hatása az ország társadalmi-gazdasági fejlődésére. A munkanélküliség kialakulásának okai és csökkentésének lehetőségei
A gazdaság ágazata, ágai	A piac és a tulajdonformák változó szerepe a gazdaság életében.

4 óra	<p>A külföldi tőke szerepe a gazdasági rendszerváltásban.</p> <p>A különböző gazdasági ágazatok szerepe. A termelés környezetre gyakorolt hatása.</p> <p>Az ipari parkok szerepe a térségek gazdasági fejlődésében.</p> <p>Az élelmiszergazdaság szerepe a nemzetgazdaságban.</p> <p>Magyarország és az Európai Unió mezőgazdaságának kapcsolata példák bemutatásával.</p> <p>A turizmus hatása a környezetre és a szolgáltatás egyéb ágazataira. Hazánk és az Európai Unió kapcsolata</p>
<p>Hazánk nagytájainak eltérő társadalmi-gazdasági képe Az Alföld</p> <p>A Kisalföld és a Nyugati peremvidék (Alpokalja) A Dunántúli-domb – és hegyvidék A Dunántúli-közép-hegység Az Északi-középhegység</p> <p>5 óra</p>	<p>Hazánk nagytájainak kialakulása, kőzetanyaga és ásványkincsei</p> <p>A folyók és a szél felszínformáló munkája az Alföldön.</p> <p>A nagytáj szerepének értékelése az élelmiszergazdaságban statisztikai adatok segítségével.</p> <p>A Kisalföld és az Alföld természeti adottságainak összehasonlítása</p> <p>A Szigetköz környezeti problémái.</p> <p>A nagytáj jellegzetes településtípusai és ezek összefüggései a természeti adottságokkal.</p> <p>A terület gazdasági szerepváltásának következményei.</p> <p>A Kárpátok és az Északi-középhegység kialakulásának közös vonásai. A térség gazdasági átalakulása és problémái.</p>
<p>Hazánk nagyrégióinak természet- és társadalomföldrajzi képe</p> <p>2 óra</p>	<p>A nagyrégiók szerepe az EU-ban.</p> <p>A régiók eltérő fejlettsége a természeti, gazdasági, társadalmi okok tükrében.</p> <p>Budapest és az agglomerációk kapcsolatai.</p>
<p>Magyarország környezeti állapota</p> <p>1 óra</p>	<p>A hazai környezetgazdálkodás elvei, alkalmazásának lehetőségei példák bemutatásával.</p>
EURÓPA REGIONÁLIS FÖLDRAJZA	
<p>Európa általános természetföldrajzi képe</p> <p>1 óra</p>	<p>A kontinens kialakulásának bemutatása geológiai és szerkezetmorfológiai térképek bemutatásával.</p> <p>A lemeztektonikai folyamatok szerepe a kontinens kialakulásában.</p>
<p>Európa általános társadalomföldrajzi képe</p> <p>1 óra</p>	<p>A vendégmunkások, a menekültek és a bevándorlók befogadásából adódó problémák.</p> <p>A társadalmi fejlődés, a foglalkozási átrétegződés és az urbanizáció kapcsolata.</p> <p>A társadalmi-gazdasági fejlettség különbségei Európában, és ezek okai, következményei.</p>
<p>Az Európai Unió földrajzi vonatkozásai</p> <p>2 óra</p>	<p>Az Európai Unió kialakulása, fejlődésének története, kapcsolata más tömörülésekkel.</p> <p>Az EU szerepe a világgazdaság erőközpontjai között.</p> <p>Az integráció bővítésének lehetőségei és problémái.</p> <p>A szervezet mezőgazdasági politikája, területfejlesztési-, környezetvédelmi és környezetgazdálkodási törekvései.</p>
<p>Észak-Európa Nyugat-Európa Egyesült Királyság Franciaország</p> <p>2 óra</p>	<p>Az országok szerepe Európa és a világ gazdaságában.</p> <p>A történelmi és a gazdaságtörténeti múlt hatása a kontinens országainak mai gazdasági életében.</p> <p>A gyarmatosítás szerepe az ország gazdaságának fejlődésében. A gazdasági szerkezetváltás ritka és kevésbé ritka útjai.</p> <p>A gazdaságpolitika és a mezőgazdasági termelés sajátos vonásai. Az idegenforgalom szerepe az ország gazdasági életében.</p>
<p>Dél-Európa Olaszország Spanyolország Szerbia és Montenegró Horvátország</p> <p>2 óra</p>	<p>A Földközi-tenger jelentősége a térség országainak életében.</p> <p>Észak és dél közötti fejlettségi különbségek okai és következményei.</p> <p>Az északi ipari háromszög bemutatása.</p> <p>Az idegenforgalom szerepe.</p> <p>Az idegenforgalom és egyéb adottságok szerepe az ország életében.</p> <p>Tájak eltérő természeti és társadalmi jellemzői.</p> <p>Az ország eltérő adottságú tájainak bemutatása.</p>
<p>Közép-Európa tájainak és országainak természet- és társadalom földrajzi képe Németország</p> <p>2 óra</p>	<p>Közép-Európa síkságainak, rögvidékeinek, magashegységeinek természeti adottságai és gazdasági lehetőségei.</p> <p>Az ország szerepe és súlya a világgazdaságban és az Európai Unióban. A déli tartományok gyors gazdasági fejlődése.</p>
<p>Lengyelország</p>	<p>Az ország nagytájainak és erőforrásainak ismertetése. A mezőgazdaság fejlődésének</p>

Csehország Ausztria Szlovénia Szlovákia Románia 3 óra	sajátos útjai. A fő gazdasági központok bemutatása kontúrtérképeken. Csehország nagytájai és azok erőforrásai. A medence és a magashegyvidéki területek gazdaságának összehasonlítása. Az ország társadalmi-gazdasági fejlődésének ismertetése. Az ország természeti erőforrásainak és gazdaságának térbeli elhelyezkedése. A gazdasági élet területi elhelyezkedése és ágazati szerkezete.
Kelet-Európa természet- és társadalomföldrajzi vonásai Oroszország Ukrajna 2 óra	A volt Szovjetunió társadalmi-gazdasági jellemzői, utódállamok megmutatása térképen. A gazdálkodás természeti és társadalmi problémái. Az energiagazdálkodás jellemzői, környezeti következményei. Ukrajna jelentősége Európa és a világ gazdaságának életében.
EURÓPÁN KÍVÜLI FÖLDRESZEEK FÖLDRAJZA	
A kontinensek általános természet- és társadalomföldrajzi képe Ázsia Általános földrajzi kép 1 óra	A kontinens szerkezeti felépítése és lemezleptonikai magyarázata. A kontinensek világgazdasági szerepe és természeti adottságai. A kontinens vallási-kulturális sokszínűsége, ennek következményei a társadalom életében. A kontinens világgazdasági szerepe. Az élelmiszeri problémák kialakulásának okai és a megoldásukra tett erőfeszítések.
Országai Kína Japán India 2 óra	A társadalmi-gazdasági fejlődés sajátosságai. A külföldi tőke szerepe az ország gazdasági fejlődésében. A gyarmatosítás szerepe a térség társadalmi-gazdasági fejlődésére. Japán szerepe Ázsia fejlődésében. A világpiachoz való igazodás szerepe. A társadalmi vallási hagyományok szerepe az ország gazdasági életében. A külföldi tőke szerepe.
Délkelet-Ázsia iparosodott és iparosodó országai 1 óra	A felzárkózó országok gazdasági fejlődésének okai, jellemzői. A csoport országainak hasonló és eltérő vonásai.
Nyugat-Ázsia, az arab világ 1 óra	A térség geopolitikai fontossága. A vallás meghatározó szerepe. Az arab világ országainak közös és eltérő vonásai. Izrael sajátos gazdasági fejlődése.
AUSZTRÁLIA ÉS ÓCEÁNIA	
Afrika általános földrajzi képe 1 óra	Ausztrália szerepe a világgazdaságban A gyarmatosítás következményei, társadalmi, gazdasági elmaradottság okai, népesedési problémák és ezek megoldási lehetőségei.
Amerika általános földrajzi képe 1 óra	A földrajzi övezetesség összehasonlítása Dél-Amerikában és Afrikában. A népesség városba áramlásának okai és jellemzői.
Országai Amerikai Egyesült Államok Mexikó Brazília 2 óra	A népesség összetételének változásai, a bevándorlás szerepe az ország társadalmi-gazdasági fejlődésében. Az ország társadalom-gazdasági életének bemutatása tematikus térképek felhasználásával. A területi gazdasági különbségek természeti és társadalmi okai.
A geoszférák környezeti problémáinak kapcsolatai 1 óra	A földrajzi környezet változásai a társadalmi tevékenységek hatására.
A népesség, a termelés és a fogyasztás növekedésének földrajzi következményei A Föld eltartóképessége 1 óra	A népesség energia-, nyersanyag-, fogyasztási cikk- és élelmiszerigénye hosszútávon csak a fenntartható fejlődés keretein belül elégíthető ki.
URBANIZÁCIÓS PROBLÉMÁK	
A környezeti válság	A nagyvárosok problémái.

kialakulása és az ellene folytatott küzdelem. A környezeti és a gazdasági problémák globalizálódása Nemzetközi összefogás a környezetvédelemben 1 óra	A környezeti válság kialakulásának okai és folyamata. A legfontosabb környezetvédelmi egyezmények ismertetése. A fenntartható fejlődés elmélete és lehetőségei
ÖSSZEFOGLALÁS, ELLENŐRZÉS 6 óra	

A továbbhaladás feltételei

A tanuló értse meg a piacgazdaság működését. Mutassa be a közlejtárság hatásait példák alapján. Ismertesse az energiatermelésből adódó környezeti gondokat és a megoldási lehetőségeket. Legyen képes bemutatni a világgazdasági folyamatokat. Lássa meg az összefüggést az infláció és a költségvetési hiány között. Tudja elemezni a világgazdasági pólusok kialakulásának okait és területi átrendeződését. Tematikus térképek segítségével bizonyítsa a nyitott határ és a zárt medencehelyzet következményeit. Példákkal illusztrálja hazánk különböző földtörténeti korú emlékeit. Lássa meg a vízszennyezés helyi és regionális összefüggéseit. Adatokkal támassza alá a külföldi tőke szerepét a gazdasági rendszerváltásban. Mutasson rá a régiók eltérő fejlettségére a természeti, gazdasági, társadalmi okok tükrében. Példák segítségével mutassa be a hazai környezetgazdálkodás elveit, alkalmazásának lehetőségeit. Tematikus térképek segítségével tudja elemezni a természeti erőforrások és a gazdasági fejlődés összefüggéseit. Bizonyítsa a vallás meghatározó szerepét néhány ország életében. Tematikus térképek segítségével mutassa be Dél-Amerika és Afrika övezetességét.

Az alkalmazható tankönyvek, tanulmányi segédletek és taneszközök kiválasztásának elvei:

A keret- és helyi tantervek témaköreikhez igazodjon a tartalma. Stílusa az életkori igényeknek megfeleljen. Önálló tanulásra is alkalmas legyen. Szerkesztése tagolt legyen. A szöveg, az ábrák, a táblázatok és a képek összhangja segítse a tanítást és a tanulást. Kivitelezése igényes és tartós használatra alkalmas legyen, elfogadható áron.

A tanulók tanulmányi munkája ellenőrzésének, értékelésének rendszere, módszerei, visszacsatolási eljárások (az értékelés alapelvei, rendszeressége):

Érdemjeggyel történő rendszeres évközi, félévi és év végi osztályzattal történő értékelés. Szóbeli és írásbeli számonkérés. A tanulónak minden témából legyen egy osztályzata. Topográfiai felmérés, munkatérképek kitöltése. Tematikai egységként témazáró dolgozat íratása. Gyűjtőmunka, beszámoló, kiselőadás, órai aktivitás és minden egyéb tevékenység értékelése.

Otthoni felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai

Minden órára az órai tananyag szóbeli megtanulása, alkalmanként kutatómunka, kiselőadás, házi dolgozat összeállítása. Átlagos képességű tanuló számára kb. 30 perc intenzív tanulást igényel az otthoni készülés.

Középszintű érettségi témakörök földrajzból

Általános természeti földrajz

1. A földrajzi környezet ábrázolása (térképészet)
2. A kőzetburok
3. A légkör
4. A Föld vízburka
5. A földrajzi övezetesség

Gazdasági és regionális földrajz

6. A Föld népessége és települései
7. A világ változó társadalmi-gazdasági képe
8. Globális világproblémák
9. Az európai integráció folyamata
10. A világgazdaság a 21. század küszöbén
(az állam és piacgazdaság, a globalizáció, a gazdasági növekedés, a nemzetközi kereskedelem, a regionális gazdasági integrációk, a transznacionális vállalatok, a pénz és a pénzforgalom, nemzetközi tőkeáramlások, az adósságválság, az ENSZ, a Nemzetközi Valutaalap és a Világbank)
11. A gazdasági élet szerkezeti és területi átalakulása
12. A nemzetgazdaságok világgazdasági szerepkörének változása
(a világgazdaság földrajzi szerkezete, a fejlett és fejlődő ország szerepe)
13. Magyarország a 21. század küszöbén